

Dubbele vervolging voor de decembermoorden?

Citation for published version (APA):

Klip, A. H. (2000). Dubbele vervolging voor de decembermoorden? *Nederlands Juristenblad*, 2000(44), 2120-2121.

Document status and date:

Published: 01/01/2000

Document Version:

Accepted author manuscript (Peer reviewed / editorial board version)

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Dubbele vervolging voor de decembermoorden?

Vandaag is het achttien jaar geleden dat in Suriname de decembermoorden plaatsvonden. Verjaring van het strafbaar feit is naar alle waarschijnlijkheid gestuit nu de strafvervolging van alle verdachten (Hof van Justitie te Paramaribo, 31 oktober 2000) en één verdachte: Bouterse (Gerechtshof te Amsterdam, 20 november 2000) is bevolen en indien een daad van vervolging aan de verdachte is betekend. Op het eerste gezicht lijkt het lovenswaardig dat zowel de Surinaamse als de Nederlandse justitie een strafrechtelijke reactie wensen te geven op schendingen van mensenrechten. Bij nader inzien moet de Amsterdamse beslissing op tactische en juridische gronden als een grote complicatie voor een succesvolle strafvervolging in Suriname worden beschouwd.

Bij zijn beschikkingen van 31 oktober 2000 op een beklagprocedure ex artikel 4 Surinaams Sv gelastte het Hof van Justitie van Suriname de vervolging van Bouterse en 'tegen diegenen die verder daarvoor in aanmerking komen'. De strafbare feiten begaan in Fort Zeelandia kunnen in Suriname worden afgedaan op het Wetboek van Strafrecht of, afhankelijk van de status van de verdachten, op het Wetboek van Militair Strafrecht. Het Hof van Justitie heeft vervolging gelast terzake van levensberovingen. Omdat de feiten daar zijn begaan zijn er geen volkenrechtelijke complicaties bij de vervolging. De verdachten verblijven in Suriname waardoor geen uitlevering noodzakelijk is. De vervolging die in Nederland moet gaan plaatsgrijpen is overladen met juridisch omstrede volkenrechtelijke en internationaal-strafrechtelijke kwesties. Ik laat de meer materieelrechtelijke kwesties rusten en concentreer me op de verhouding tussen beide strafzaken.¹

Internationaal gezien is het buitengewoon opmerkelijk dat twee landen gelijktijdig eenzelfde verdachte vervolgen voor dezelfde feiten. Noch het Surinaamse strafrecht, noch het Nederlandse strafrecht kent echter een van het ne bis in idem beginsel afgeleid vervolgingsbeletsel. Wel zijn er voorbeelden bekend van achtereenvolgende vervolging. In die gevallen was de staat die als tweede vervolgde niet tevreden met het resultaat van de eerste. Waarom heeft het Amsterdamse Hof niet willen wachten op een definitieve Surinaamse beslissing? Het stelt immers vast dat de misdrijven waar het om gaat onverjaarbaar zijn. Kennelijk heeft het Amsterdamse Hof geen vertrouwen in vervolging in Suriname. Het Hof had de Advocaat-Generaal opdracht kunnen geven via officiële kanalen inlichtingen bij de Surinaamse autoriteiten in te winnen. De overweging van het Hof dat er ruim 17 jaar niets in Suriname is gebeurd is niet iets wat Suriname onderscheidt van Nederland. Ook in Nederland is 17 jaar lang niets gebeurd. Sterker nog, als het gaat om de uitlevering van Bouterse heeft Nederland inmiddels een slechte reputatie die het wat moeilijk maakt eisen aan anderen te stellen.² De voorwaardelijke erkenning van Surinaams optreden - in de zin dat de Amsterdamse zaak gestaakt kan worden als het wat wordt met de Surinaamse strafzaak - is niet in overeenstemming met het wederzijds respect en vertrouwen waarop Suriname ingevolge artikel 1 van het Raamverdrag aanspraak kan maken.³ Ter versterking van de rechtsstaat kan wel personele steun aan Suriname worden gegeven. De Nederlandse regering heeft destijds in de Kamer bevestigd dat dit tevens onderzoek naar de decembermoorden kan b e treffen.⁴ Ex-koloniën zijn niet altijd gelukkig met bemoeizucht van de voormalige kolonisator. Zo begon op 20 november jl. in Den Haag voor het Internationaal Gerechtshof een zaak van Congo tegen België waarbij Congo de intrekking van een Belgisch arrestatiebevel tegen de Congolese minister van buitenlandse zaken wil bereiken.⁵ In vergelijking zou een eventuele Surinaamse zaak tegen Nederland sterker staan: Suriname vervolgt zelf, de verdachte wordt niet meer gesteund door de regering en het Raamverdrag verplicht Nederland tot samenwerking in plaats van éézijdige acties.

De gevolgen van de Amsterdamse beschikking zijn desastreus voor de rechtshulprelatie tussen beide landen. Weliswaar vormt een gelijktijdige vervolging elders geen vervolgingsbeletsel, het is daarentegen wel een absoluut beletsel voor elke vorm van rechtshulp aan Suriname. Artikel 552L onderdeel c Sv verbiedt Nederland aan een ander land rechtshulp te leveren, indien de verdachte terzake van dezelfde feiten in Nederland wordt

vervolgd.⁶ Dat heeft tot gevolg dat elke hulp aan Suriname uitgesloten is: Nederland zal geen processen-verbaal naar Suriname kunnen sturen, geen oproepen aan getuigen betekenen of op welke andere wijze dan ook Suriname bijstaan. Juist die essentiële Nederlandse rechtshulp zal de Surinaamse justitie moeten ontberen. Voor de omgekeerde richting is mogelijk dat Suriname gebruik zal maken van de in het wederzijdse rechtshulpverdrag opgenomen weigeringsgrond.

Het Hof Amsterdam refereert in zijn beschikking wel aan het ne bis in idem beginsel, zoals geformuleerd in artikel 68 lid 2 Sr, maar geeft er geen blijk van alle implicaties van dit beginsel te overzien. Het Hof stelt in overweging 3.4 dat Nederlandse vervolging met bewilliging van het Hof kan worden gestaakt indien 'ontwikkelingen in een eventueel Surinaams strafproces daartoe aanleiding geven.' Het Hof worstelt hier met het dilemma dat als wordt gewacht tot het resultaat uit Suriname bekend is in Nederland achttien jaren zijn verstreken. Kennelijk is het Hof er toch niet zo zeker van dat de Nederlandse strafrechter zijn mening dat de delicten onverjaarbaar zijn zal delen. Hoewel begrip voor dit dilemma op zijn plaats is, geeft artikel 12i Sv het Hof geen bevoegdheid voor een voorwaardelijk bevel. Het plaatst het Hof daarentegen voor een heldere keuze: het beveelt de vervolging of het verklaart het beklag ongegrond. Het gaat om een eindbeslissing die slechts ongeclausuleerd kan worden gegeven.⁷ Voorzover het gaat om ontwikkelingen in Suriname kan dit slechts duiden op de criteria van artikel 68 lid 2 Sr.⁸ Zowel het Nederlandse strafrecht, als het Surinaamse kennen een ne bis in idem beginsel (art. 94 Sur. Sr). Gevolg daarvan is dat een beëindiging van de strafzaak in Nederland rechtsgevolgen ressorteert in Suriname. Een Nederlandse vrijspraak levert een vervolgingsbeletsel op naar Surinaams recht.

Wellicht is het Hof te Amsterdam er zich bij zijn beschikking onvoldoende van bewust geweest dat de rechtshulprelatie met Suriname een uitzonderlijke geschiedenis heeft. Suriname deelt met de Sovjet Unie (na de inval in Hongarije in 1956) de twijfelachtige eer dat het uitleverings- en rechtshulpverdrag met het betreffende land is opgeschort na gebeurtenissen in het betreffende land. Het is in het diplomatieke verkeer tussen staten hoogst uitzonderlijk dat verdragen terzijde worden geschoven. Waar volgens de Nederlandse regering 'elke waarborg voor normale rechtsgang in Suriname ontbreekt' kon geen rechtshulp door Nederland worden verstrekt. De regering sprak destijds de wens uit 'dat de omstandigheden in Suriname een zodanige wending ten goede zullen nemen dat de verdragsbetrekkingen te zijner tijd in volle omvang hervat zullen worden.'⁹ Het is uiterst wrang dat nu de rechtsstaat Suriname zelf de verantwoordelijken van de decembermoorden berecht Nederland elk verzoek om rechtshulp zal moeten weigeren.

Hoe nu verder? Aan de Nederlandse strafvervolging dient een einde te komen zonder dat hieruit een ne bis in idem-effect naar Surinaams recht resulteert. Twee mogelijkheden staan onmiddellijk ten dienste zonder dat de gang naar het Internationaal Gerechtshof wordt gemaakt: cassatie in het belang der wet (art. 456 Sv) en de overdracht van strafvervolging aan Suriname (art. 552t Sv). De Procureur-Generaal bij de Hoge Raad zou kunnen overwegen dat de rechtsvragen over rechtsmacht, de terugwerkende kracht van de Uitvoeringswet Folteringverdrag en de verhouding tot de Surinaamse strafzaak van zo groot belang zijn dat de Hoge Raad voordat de strafzaak jaren in feitelijke aanleg blijft steken de principiële vragen reeds beslist. Tegen een beslissing ex artikel 12 Sv staat geen gewoon rechtsmiddel open, zodat slechts deze rechtsgang resteert. Een arrest van de Hoge Raad heft weliswaar de beschikking van het Hof niet op, maar de rechtbank die als strafrechter de zaak behandelt zal het oordeel van de Hoge Raad dienen te volgen.¹⁰ De tweede weg, die van de overdracht van strafvervolging gaat uit van Nederlandse rechtsmacht en vormt een mechanisme om dubbele vervolging te voorkomen en rechtshulpbeletselen weg te nemen. Een dergelijke overdracht is in het belang van de goede rechtsbedeling en zij voldoet aan de criteria voor overdracht zoals geformuleerd in de Richtlijn inzake overdracht van strafvervolging.¹¹ De minister van justitie mag daartoe zelf initiatief nemen.¹² Het grote voordeel van deze overdracht schuilt erin dat het Nederlandse vervolgingsrecht herleeft indien de buitenlandse vervolging wordt gestaakt (art. 552v lid 1 sub c Sv).

De gevolgen van de beschikking van de Prinsengracht te Amsterdam doen zich derhalve vooral gevoelen aan de Waterkant te Paramaribo. Zij toont weinig vertrouwen in de

Surinaamse justitie, belemmert Nederlandse rechtshulp in de specifieke strafzaak aan Suriname en legt een zware hypotheek op andere vormen van steun door Nederland aan Suriname. De enige die baat heeft bij de Amsterdamse beschikking is de verdachte zelf, die zonder er iets voor te hebben moeten doen het ne bis in idem-effect in de schoot geworpen krijgt.

A.H. Klip
uhd strafrecht Universiteit Utrecht

NOTEN

1. [Terug](#)

Zie over het onderscheid tussen foltering als misdrijf tegen menselijkheid en foltering begaan door overheidsdienaren: C.J.R. Dugard, Opinion, In: Re Bouterse, 5 July 2000 en G.A.M. Strijards, Opinie, In:Re Bouterse, 15 september 2000, alsmede van dezelfde auteur Neerlands dualisme en zijn strafmacht, NJB 2000.

2. [Terug](#)

Zie over mislukte uitleveringen uit Brazilië en Trinidad A.H.J. Swart, Suriname, drugs en internationale samenwerking in strafzaken, NJB 1997, p. 2049-2058; H.A. Ahmad Ali en A.H. Klip, Nationaliteit en uitlevering van Bouterse, NJB 1998, p. 1242-1244.

3. [Terug](#)

Raamverdrag inzake vriendschap en nauwere samenwerking tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname van 18 juni 1992, Trb. 1992, 103.

4. [Terug](#)

Kamerstukken II 1992/93, 22 992 (R1458), nr 5, p. 14.

5. [Terug](#)

Arrest warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of Congo v. Belgium).

6. [Terug](#)

Zie tevens art. 10, tweede lid, onderdeel b van de Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname betreffende uitlevering en rechtshulp in strafzaken van 27 augustus 1976, Trb. 1976, 143; art. 1 van het Protocol houdende bijzondere voorzieningen van 18 mei 1993, Trb. 1993, 87; art. 6 van het Surinaams Decreet inzake uitlevering van 10 juni 1983, Sur. Stb. 1983, 52.

7. [Terug](#)

Melai, Wetboek van Strafvordering, art. 12i-29.

8. [Terug](#)

Zie A.H. Klip, Ne bis in idem en Bouterse, NJB 1998, 2069-2075.

9. [Terug](#)

Zie nota van 16 december 1982, Trb. 1983, 8.

10. [Terug](#)

Een andere mogelijkheid om snel de zaak door de Hoge Raad te laten behandelen werd gevolgd in een zaak op grond van de Wet Oorlogsstrafrecht, zie HR 22 oktober 1996, NJ 1998, 462 en HR 11 november 1997, NJ 1988, 463. Daar verklaarde de rechter-commissaris de officier van justitie niet-ontvankelijk in zijn vordering tot een gerechtelijk vooronderzoek. De officier van justitie ging daartegen in beroep bij de rechtbank en vervolgens tegen de beslissing van de rechtbank in cassatie.

11. [Terug](#)

Richtlijn van 8 december 1982 (geen tikfout), Stcr. 1983, 1.

12. [Terug](#)

Zie Y.G.M. Baaijens-van Geloven, Overdracht en overname van strafvervolgning, Arnhem 1996, art. 552t, aant. 3.